

Az én rendszerváltásom 18.

Györffy István nyomában 1. rész

A kutatók csapata elindul

Kutató számára egyik legnagyobb ajándék az, ha olyan területen mérheti meg módszereit, tudását, ahol már nagynevű elődök is munkálkodtak. Társadalomtudományok terén nemcsak a téma, hanem a terület is vonzó, sőt vonzóbb. Mit leltek itt elődeink? Számunkra mi maradt belőle? Ugyanazok a folyamatok fontosak-e a mai ember számára is, mint az ő idejükben? Sorolhatnánk.

A Román Kulturális Minisztérium szervezete „Ők és mi” elnevezésű kutatási programja lehetőséget adott arra, hogy meggyén nagy tudós szülöttjének, Györffy Istvánnak a nyomába szegődjünk, s ha csak egy-két településen is, de a Fekete-Körös-völgyében nyolcvan esztendő után vizsgálatokat végezhesünk. A cím nem egyebet jelent mint azt, hogy –mai szóval élve– identitástudat vizsgálatokat végezzünk e térségben, s tanulmányozzuk a román-magyar együttélést a bihari részeken. Épp azon falvakban, ahol nemcsak Györffy István munkálkodott, de közigazgatási tisztviselőként Sipos Orbán, megyénk egykori alispánja, hasonló hivatalban 1906-ban felmérhette Bihar vármegye viszonyait is. Kettős kötődés ez, s mindkettő igényli, hogy a román-magyar viszonyt reálisan feltárjuk, közös vizsgálatok során értékeljük a bukaresti, kolozsvári, nagyváradi magyar és román kollégáinkkal együtt.

Györffy István 1910 táján már támaszkodhatott Sipos Orbán alispáni jelentésére. De módjában állott levéltári, a parochiális írásos anyag közvetlen tanulmányozására is. Azt kutatta, hogy melyek az Alföldnek, mint kulturális egységnek a határai: Hol ér véget az alföldi típusú gazdálkodás, s hol kezdődik a hegyvidéki? Hol nyomtatják még alföldi módra a gabonát, s hol verik ki a szemet cséphadaróval? Hol jelennek meg a csűrök mint az élet (gabona-)tárolás, szénatárolás építményei, s maradt el a nyílt ég alatti asztagos, kazlas kezelés? Néprajzosok még szaporíthatnák e sort, s mellé tehetnék a népzene, díszítőművészet (hímzés, szövés-fonás, fafaragás) jónéhány műfaját, stílusát is.

De azt is vizsgálta Györffy –olykor Sipos Orbán statisztikai realitásait is figyelve–, hogy e vidék nemzetiségi összetétele hogyan alakult. Mi volt a magyarok és románok aránya e vidéken, s az egyes településeken belül? S mivé alakult ez az arány 1910-12-ig, a középkortól, illetve a XVIII. század elejétől? Térképek készültek valamennyi községről, bejelölve a magyar és román családokat, nemzetségeket, a névváltoztatásokat és vallási viszonyokat is figyelembe véve; elemezve a települési szerkezetet, birtokviszonyokat. Györffy Istvánnak –aki ugyanígy vonta meg az Alföld határait palóc, matyó, északi-hegyvidéki viszonylatban is– soha nem

Írta: Szabó László

2012. július 19. csütörtök, 06:40 - Módosítás: 2018. április 03. kedd, 19:25

foglalták össze egyetlen tanulmányban a Fekete-Körös-völgyében végzett vizsgálatait. Ám tudjuk, ezek ma is mintaadóak módszertanilag, teoretikusan, s objektív értelemben a mai kutatás számára. Nem volt tehát kis feladat, hogy nyomában gyűjtsünk, s egy hirtelen összeállt, bár évek óta mégis nagyjából együtt dolgozó társasággal Remetén és Várasfenesen új vizsgálatokat végezzünk.

Tízen keltünk útra, –illetve Füvessy Anikó és Deák Imre a tiszafüredi múzeumból– pár nappal később érkezett meg s csatlakozott a fenesi csoporthoz. Mi, akik előbb indultunk, két csoportra oszlottunk: Örsi Julianna vezette a remetei csoportot, amelynek Kókai Magda jászberényi tanítóképzős, Kiss Mónika jászárokszállási gyűjtő és Csíki Tamás debreceni egyetemi hallgató voltak a tagjai, s a nagyvárad múzeum munkatársával, Sanda Larionescu néprajzkutatóval, a munkaközösség vezetőjével dolgoztak együtt; míg vezetésemmel Nagy Molnár Miklós mezőtúri múzeumigazgató, Fenyvesi Mariann, a Szakszervezeti Művelődési Ház szolnoki munkatársa, s Keményfi Róbert néprajzszakos, debreceni hallgató kezdte meg a kéthetes munkát.

Terveinket előre egyeztettük. Határozott programmal érkeztünk, s jó körülmények között, kitűnő szervezésben láthattunk munkához. Házaknál laktunk, párosával. Egy háznál főztek ránk, reggelit, ebédet, vacsorát, s ha kellett uzsonnát adva. Viszonylag kötetlenül étkezhettünk, s ez nem zavarta senki időbeosztását.

Az eredmény nem kevés. A két faluban dolgozó munkaközösség közel 50 óras magnófelvételt, 4 óras videós anyagot, kb. 1200-1400 fekete-fehér és színes felvételt, felméréseket, szöveges lejegyzéseket, rajzokat hozott haza, amelyek feldolgozási ideje jó egy esztendő, s a munka csak utána folytatható. Ez az anyagot –hivatalos út lévén–, a román kollegáink segítségével érintetlenül áthozhattuk, s megvan a visszatérés, illetve a gyűjtés magyarországi román-magyar falvakban való folytatásának lehetősége is, mígnem közös publikáció lehet belőle.

(Folyt. Köv.)

Megjelent: Új Néplap, 1991. okt. 1.